

9.18. “Meester, doe uw beha uit!”

09/05/2018

Voor advocaten is het essentieel dat zij met hun cliënten kunnen overleggen. Ze doen dat in hun kantoor, maar soms ook elders. Advocaten gaan dan naar de kantoren van het bedrijf waarvoor ze optreden. Ook voor bepaalde categorieën particulieren moeten advocaten zich noodgedwongen verplaatsen, bijvoorbeeld omdat ze tegen hun zin van hun vrijheid zijn beroofd. Voor de strafpleiters is het bezoek van een gevangenis een vast onderdeel van hun dagtaak. Niemand die er ernstig aan kan twifelen dat in die omstandigheden de gevangenis tot de “gebruikelijke plaats van de beroepsuitoefening is” behoort zoals dat nu nog omschreven is in het Wetboek van Economisch Recht.

Het behoort tot de essentiële rechten van de advocaat om zijn cliënt in de gevangnissen te kunnen opzoeken. Zelfs in de nu aftandse gebouwen die in de 19de eeuw zijn opgetrokken waren aparte spreekruimtes voorzien, die een vertrouwelijk gesprek tussen de gevangene en de advocaat moesten mogelijk maken.

De tijd dat de advocaat gewoon zijn advocatenpas liet zien en zijn naam inschreef in een register om vrije toegang te krijgen, ligt al lang achter ons. De almaar toenemende veiligheidsmaatregelen maken dat de toegangsprocedures complexer worden, alsof advocaten potentiële terroristen zijn die er enkel op uit zijn om mee te heulen met misdadigers. Alsof advocaten zich niet houden aan de wet en hun deontologie. Alsof advocaten, wanneer ze naar hun werkplek gaan, moeten vereenzelvigd worden met de misdadigers die ze verdedigen. En alsof het proportioneel is dat het vermoeden van medeplichtigheid de norm moet zijn, terwijl er bijna geen incidenten zijn met advocaten (een incident zou hen meteen een tuchtstraf opleveren) en overigens valt dit ook gemakkelijk achteraf te controleren (door de registratie).

Bepaalde vrouwelijke advocaten voelden zich gevisieerd omdat zij bij ieder bezoek aan de gevangenis te horen kregen dat ze een veiligheidsrisico vormen.

Ruim 15 jaar geleden waren er de eerste fricties tussen het gevangeniswezen en de advocatuur. Toen de veiligheidsscans werden ingevoerd, bleken die in gevangnissen veel strenger dan in luchthavens. Bij overleg op het hoogste niveau werd vanuit het gevangeniswezen om begrip gevraagd, want in luchthavens is er een ander risico dan in een gevangenis. De zoektocht naar metalen moet dus blijkbaar onverbiddelijk zijn, ongeacht of ze verwerkt zijn in de schoenzolen of de broeksriemen. De regels werden later wat verduidelijkt en transparanter gemaakt, maar nooit meer afgeschaft.

De voorbije maanden laaide de discussie weer op, weze het met een wat aparte dimensie. Bepaalde vrouwelijke advocaten voelden zich gevisieerd omdat zij bij ieder bezoek aan de gevangenis

die heeft écht bestaan) en de werking ervan stillegden. Ze lagen samen aan de oorsprong van de “Vereniging van Vlaamse Balies” (de feitelijke voorganger van wat in 2001 de Orde van Vlaamse Balies zou worden). Het ging niet zozeer om taalkwesties, want de toenmalige Vlaamse Stafhouders spraken en verstonden Frans (wat niet kon gezegd worden van hun Franstalige “homologues”). Het waren vooral de andere vergadercultuur en wat als “fundamenteel” werd beschouwd die ervoor zorgden dat er aan Vlaamse kant een grote behoefte was om een eigen weg te gaan.

Intussen zijn er twee onafhankelijke regionale ordes. Er is onderling overleg, maar soms blijft de afstand zeer groot. Dat bleek recent bijvoorbeeld in soms politiek geladen thema’s als het wetsontwerp over de woonstbetreding, maar ook over de wijze waarop de advocatuur moet investeren in de digitalisering in justitie. Het blijft ook nu nog zo dat gesprekken tussen de besturen van de communautaire ordes best in het Frans verlopen, wil men enigszins de zekerheid hebben dat alle deelnemers verstaan wat er wordt gezegd (wie de jonge studenten bezig hoorde, mag denken dat dit op termijn zal veranderen). Maar mekaar verstaan mag dan wel een noodzakelijke maar niet een voldoende voorwaarde zijn om mekaar ook te (willen) begrijpen. Dat is hier overigens een loutere vaststelling, zonder enige andere connotatie. Ook de advocatuur ontsnapt niet aan de realiteit van dit land en dus ook over justitie wordt aan beide kanten van de taalgrens vaak verschillend gedacht.

Maar ik kom toch nog even terug op de studentenuitwisseling. Eén van de enthousiaste duo’s was aanstekelijk positief. Ik heb het niet gecontroleerd, maar het zou me niets verbazen als die studente van de KUL met die student van de UCL hand-in-hand de aula zijn buiten gestapt, trots met hun prijs en hun prille liefde. Want ja, ondanks alle verschillen zullen mensen mekaar blijven ontmoeten en op die manier ook in mekaar geïnteresseerd geraken. Misschien moet er ook binnen de balies wat meer aan uitwisseling worden gedaan, al was het maar om te vermijden dat we elkaar binnenkort niet alleen niet begrijpen, maar zelfs niet meer verstaan.

De beide landstalen blijven in de juridische wereld belangrijk, al is de taalwet in gerechtszaken dat minder (zie nr. 2.6 en nr. 2.7).

9.17. Tweetaligheid (nog steeds) een deugd voor Belgische juristen?

02/05/2018

Die ene Belgische justitie kan echter moeilijk verbergen dat er tussen het noorden en het zuiden van het land grote verschillen zijn.

Vorige week zaten jonge rechtsstudenten van de KUL en de UCL samen in de Leuvense rechtsfaculteit als sluitstuk van hun Tandem-project (waarbij ze gezamenlijk een taalvak volgden). Nederlands-talige en Franstalige studenten hadden met twee of drie opdrachten uitgevoerd met de bedoeling om hen samen (via film-, campus- en cafébezoek, het lezen van kranten en luisteren naar liedjes uit de 'andere' cultuur) het belang van de andere landstaal te laten inzien en hen wederzijds aan te zetten

tot taalontwikkeling. Op de slotvoorstelling mochten de 7 beste duo's een presentatie geven. Het moet gezegd (en voor ons misschien verrassend), de Franstalige toekomstige juristen hadden een grotere taalvaardigheid in het Nederlands dan hun Vlaamse collega's in het Frans. Zeker met de wetenschap dat de publieke strijd om de prijzen zich tussen "de besten" afspeelde, zou ons allemaal wat moeten bezorgd maken. Het Frans lijkt voor deze Vlaamse studenten veeleer een dode taal, of toch minstens niet een communicatiekanaal dat hun voorkeur wegdraagt. De taaldocenten zitten met de handen in het haar en dat is niet geheel onterecht. Blijkbaar moet er een en ander worden bijgestuurd in het basis- en secundair onderwijs. Het lijkt stilaan een zeer wijdverspreid fenomeen.

Aan de balie wordt tweetaligheid nog geprezen (Nederlands/Frans voor de duidelijkheid), zeker in de vele tweetalige Brusselse kantoren. Ook daarbuiten vonden vele advocaten het tot voor kort nuttig en soms noodzakelijk om ook de Franstalige rechtsleer en rechtspraak te doorzoeken. Dat gebeurt steeds minder, trouwens ook in die rechtsleer zelf. Dat is natuurlijk niet altijd meer nuttig, nu ingevolge de diverse staatsvormingen grote takken van het recht een regionale grondslag hebben en voor steeds sterker uiteenlopende wetgeving zorgen.

Maar toch blijft justitie nog een federale materie en hebben we in ons land (voorlopig) maar één Minister van Justitie. Geheel terzijde, die etaleerde op de daarnet genoemde Leuvense bijeenkomst zijn tweetaligheid door uit het vuistje van de ene taal naar de andere te hoppen in een zeer onderhoudende toespraak.

Die ene Belgische justitie kan echter moeilijk verbergen dat er tussen het noorden en het zuiden van het land grote verschillen zijn. Die analyse is overigens niet nieuw. Het is weliswaar geruisloos voorbijgegaan, maar het is net 20 jaar geleden dat de Stafhouders van de Vlaamse Balies de oeverloze discussies beu waren binnen de Nationale Orde van Advocaten (voor de jongeren:

Sommigen denken nu dat ze een cynisch stukje aan het lezen zijn, maar ze vergissen zich. Er is wel degelijk een probleem. Want steeds meer advocaten willen dat wat als Middeleeuws ervaren monnikenwerk van het met pen en papier overschrijven van wat er in een dossier staat enigszins vergemakkelijken. De verleiding is groot, er is zelfs bijna een onweerstaanbare drang: snel klikken met de iPhone en alles is netjes gekopieerd. Of met een scanpen even over de pagina's schuiven en je hebt als advocaat geen schrijfkrimp meer. Tot plots ik-weet-niet-weet-niet-eens-meer-wie als een boze onderwijzer met het vingertje in de lucht toetert: dat mag niet hoor! En dan begint een voor de buitenwereld ongewoon – en zij die het niet goed menen met justitie zeggen dan smalend: wereldvreemd – verhaal. Natuurlijk is recht op inzage iets anders dan recht op afschrift. En wanneer een afschrift wordt gevraagd (een kopie) zijn er griffierechten verschuldigd, want een gratis kopie kan niet (ook een leuk debat, maar nu even niet). Maar wanneer de advocaat zichzelf een kopie verschaft, is er dan sprake van ontduiking van griffierechten (ik verzin het niet, u leest er allerhande over in circulaire 6/2014)? De discussie werd zo belangwekkend dat 2 topjuristen van de studiedienst van de Orde van Vlaamse Balies zes pagina's lang de kwestie analyseerden. De OVB bezorgde de tekst aan alle advocaten. Wat blijkt? Er zijn reeds op 13 december 2011, 2 mei 2012 en 14 juni 2017 parlementaire vragen over dit heikele punt gesteld. Het is dus geen nieuw probleem.

Moeten advocaten middeleeuwse monniken blijven of mag de moderne buitenwereld met die vreemde machines zoals mobiele telefoons (met, godbetert, apps die kunnen scannen) of rare pennen (die miraculeus kunnen kopiëren) soms ook bij justitie zijn intrede doen? Natuurlijk gaat het om een foute vraag, want waar blijven de digitale dossiers waarbij de advocaat inlogt en zo kan zien wat er in het dossier zit? Maar tussen droom en daad staat er bij justitie héél veel in de weg, maar misschien – ook héél misschien – kan er eens pragmatisch worden gedacht en worden geijverd voor wat efficiëntere werkprocessen. Digitaal als het kan, maar met de telefoon als het nog moet.

Zie ook nr. 1.21 (en in het naschrift de verwijzing naar de wet van 5 mei 2019).

9.16. Worden advocaten opnieuw middeleeuwse monniken?

25/04/2018

De juridische wereld heeft zijn eigenheden, die voor de buitenwereld soms onbegrijpelijk zijn. Vorige week laaide er terug een oud debat op over de wijze waarop advocaten strafdossiers mogen inkijken wanneer hun cliënt in voorlopige hechtenis is en dit ter voorbereiding van de zitting van de raadkamer.

Natuurlijk mag een advocaat het dossier op voorhand inzien. Er is écht wel niemand die eraan twijfelt dat in het kader van een eerlijk proces de advocaat van de verdachte mag nakijken waar de zaak over gaat.

Het dossier ligt op de griffie en dus is het enkel in te zien tijdens de openingsuren van die griffie (8.30 u. tot 12.30 u. en van 13.30 u. tot 16.00 u.). Om 16 uur gaan de deuren onherroepelijk dicht en ook tijdens de middagpauze is er niemand welkom. Dat deze openingsuren al lang niet meer aansluiten bij wat overal elders als normale dienstverlening wordt beschouwd lijkt niemand te deren (we zwijgen dan nog over cliëntvriendelijkheid, want op vele griffies is die term echt onbekend en dus in hoge mate onbemind).

Maar de strafpleiters aan de balie maken zich daar niet eens druk over. Die openingsuren van de griffie worden er van bij aanvang van de stage bij alle advocaten ingedramd. De enige wijzigingen zijn er op sommige burgerlijke griffies of bij vredegerechten, waar de openingsuren verminderd worden (veelal met als argument "de overbelasting van het personeel" of het gebrek daaraan). Eens de strafpleiters het strafdossier van de raadkamer in handen hebben, voorziet de wet dat ze het mogen inzien.

Er blijkt sinds enkele dagen weer discussie over de vraag wat dat precies betekent. Een journalist liet smalend ontvallen dat je ook alleen maar jurist kan zijn om daar een probleem van te maken. Maar natuurlijk is het niet zo simpel. Inzien is kijken. Maar betekent het ook dat de advocaat mag noteren wat hij ziet? Dat lijkt toch iedereen te aanvaarden (u ziet, juristen zijn toch niet zo'n moeilijke mensen). Een advocaat moet immers geen fotografisch geheugen hebben en kan als geheugensteun opschrijven wat hij in het dossier ziet.

Moeten advocaten middeleeuwse monniken blijven of mag de moderne buitenwereld met die vreemde machines zoals mobiele telefoons (met, godbetert, apps die kunnen scannen) of rare pennen (die miraculeus kunnen kopiëren) soms ook bij justitie zijn intrede doen?

cebook e.d. "Voldoende frequent nazicht van zgn. "*privacy settings*" voor elk netwerk verdient aanbeveling, bijvoorbeeld om te voorkomen dat derden toegang kunnen hebben tot de informatie die de advocaat enkel wil uitwisselen met een cliënt!" Want ook op sociale media blijft het beroepsgeheim onverkort gelden, wat nogal wat advocaten blijken te vergeten. Zouden de Stafhouders al die twitterbagger en facebookkontboezemingen soms lezen?

Staan sommige advocaten er overigens soms bij stil dat aanbieders van sociale media ook cookies aanbieden en een advocaat op die manier meewerkt als tussenpersoon voor het mogelijk onwettelijk plaatsen van die cookies?

Blijft natuurlijk daarnaast de kwestie van het maken van "vrienden" op sociale netwerken. Ook daar heeft de aanbeveling aandacht voor. Het is voor een advocaat niet verboden om via sociale media contacten te leggen met andere personen uit de juridische wereld (advocaten, magistraten, deskundigen), maar enige voorzichtigheid is vereist. Een advocaat dient steeds de beginselen van waardigheid, kiesheid en rechtschapenheid te respecteren. De aanbeveling suggereert dat een advocaat, "om problemen te vermijden", daarom best duidelijk van elkaar onderscheiden privé-en beroepsmatige accounts heeft.

Allicht vatte de voormalige stafhouder van Grenoble het goed samen in de Franse "Guide de l'avocat numérique": Telkens wanneer een advocaat actief is op sociale media zonder specifiek persoonlijke reclame te maken, maar enkel met de bedoeling zijn "*réputation numérique*" te optimaliseren, maakt het niet uit of hij dat doet als advocaat of als privé-persoon. Hij zal altijd de kernwaarden van het advocatenberoep moeten blijven respecteren, met inbegrip van het beroepsgeheim. Hij mag dus enkel met waardigheid en terughoudendheid tweeten. Hij zal ook het geheim respecteren van wat zich achter gesloten deuren (bijvoorbeeld de raadkamer) heeft afgespeeld. Hij zal ten aanzien van andere advocaten hoffelijk blijven. De advocaat op sociale media blijft dus in de eerste plaats een advocaat, maar daar nog meer dan elders moet hij zichzelf onder controle houden en moet hij "*s'exercer à prendre le recul indispensable entre son cerveau et ses doigts*". Evidente dingen klinken soms mooier in het Frans.

Zie ook nr. 10.1.

9.15. Beroepsgeheim, privacy en waardigheid op de dool in sociale media

07/03/2018

De advocaat op sociale media blijft dus in de eerste plaats een advocaat, maar daar nog meer dan elders moet hij zichzelf onder controle houden.

Er is de jongste weken nogal wat gemor te horen over de "Algemene Verordening Gegevensbescherming" (beruchter onder de Engelse benaming GDPR. Die Europese regelgeving is niet echt helder, wat bijvoorbeeld al blijkt uit de commentaren van de "werkgroep artikel 29" (de naam alleen al!). Die Artikel 29-werkgroep is het onafhankelijk advies- en overlegorgaan van Europese privacytoezichthouders, dat adviezen verstrekt over de vele duistere hoeken en kanten van de nieuwe privacywetgeving. Ook heel wat advocaten die nu de

GDPR ontdekken verlaten ontgoocheld studiedagen of zijn boos op de organisatoren. Ze hadden kant-en-klare instantoplossingen verwacht. Een modelformuliertje en een A4'tje met wat uitleg, dat moet toch volstaan? Helaas, zo werkt het niet. Het sleutelbegrip van de nieuwe verordening is immers de verplichting om zorgvuldig om te gaan met privacy en daar ook een zichtbaar beleid rond te voeren. En voor wie eraan mocht twijfelen: de zorg voor privacy is niet echt nieuw. De Belgische privacywet legt al jaren verplichtingen op, maar de regelgeving kende een wat anoniem bestaan en weinigen voelden zich geroepen om die wet zorgvuldig na te leven. De aanloop naar de inwerkingtreding van de privacyverordening lijkt alvast voor een cultuuromslag te zorgen.

Privacy is dan ook een actueel thema geworden. Het is natuurlijk geen toeval dat de algemene vergadering van de Orde van Vlaamse Balies vorige week instemde met een "aanbeveling met betrekking tot het gebruik van sociale media door de advocaat". Die tekst (die u hier kunt raadplegen) is geen reglement, maar brengt een aantal regels van het gezond verstand in herinnering. Dat is in deze tijden van GDPR-verdwazing blijkbaar geen overbodige luxe.

Voor wie eraan zou twijfelen: een advocaat mag natuurlijk "een cliëntenrelatie tot stand brengen" via sociale media, maar dat ontslaat hem niet van de verplichting om daarbij ook de wettelijke en deontologische regels na te leven. Dat is niet altijd eenvoudig. Zo mag de advocaat bijvoorbeeld in een dergelijk contact geen pseudoniem gebruiken, zodat de cliënt ook daar kan nagaan of er al dan niet sprake kan zijn van belangenconflicten.

Het lijkt een open deur intrappen, maar de aanbeveling roept ook de advocaten op om regelmatig de algemene voorwaarden te raadplegen van de dienstenaanbieders zoals LinkedIn, Twitter, Fa-

aan de Stafhouders bezorgde met het oog op verdere verspreiding. De voorzitter klaagt over de onderbemanning van de griffie. Dat is niet echt iets nieuws bij justitie. Verder wijst de voorzitter er ook op dat het aantal taken van de rechtbank van koophandel is toegenomen. Dat wisten we ook al. Nieuw zijn wel de vanaf 1 februari aangekondigde "maatregelen", die de "continuïteit van de dienst moeten verzekeren". Je zou, om in de sfeer van de nieuwjaarsreceptie te blijven, denken dat er gedacht wordt aan een nieuwe aanvoer van koffie, of misschien aan het ontkalken van de machine.

De rechtbank kiest voor drastische ingrepen. Vooreerst worden alle faxtoestellen ontkoppeld en om iedereen zeker te ontmoedigen wordt ook iedere verwijzing naar faxnummers in briefwisseling geschrapt. De griffie is verder telefonisch enkel nog bereikbaar tot 12u30 en in de namiddag ook niet meer bereikbaar voor het publiek. Wie het toch nog aandurft de griffie te contacteren (zelfs als advocaat) weze gewaarschuwd: er zal een zeer strenge toepassing worden gemaakt van art. 297 van het gerechtelijk wetboek (dat griffiers verbiedt om "consult" te geven). Een goede verstaander heeft niet meer nodig om te weten dat die griffie een vijandig gebied wordt waar rechtzoekenden of advocaten niet meer welkom zijn. Het is niet echt wat onze ondernemer "cliëntgericht" zou noemen.

Wie als advocaat de boodschap optimistisch wil lezen, zou kunnen opwerpen dat faxtoestellen oudmodisch zijn en het dus een goede zaak is dat die aftandse communicatievorm wordt afgeschaft. En geef toe: bellen op een vast toestel is ook niet meer van deze tijd. De brief zegt verder niets over het inperken van digitale platformen of e-mailverkeer. Het is misschien de bedoeling om nu alles via elektronische weg af te handelen? Ik hoor u al denken: dit is te cynisch. Laten we dus, met onze Vlaamse nuchterheid, maar hopen dat dit soort dienstmededelingen in Vlaanderen geen navolging kennen.

Het stuk dateert van januari 2018. Intussen zijn zelfs in de justitiepaleizen de faxtoestellen aan het verdwijnen ...

9.14. Advocaten als koffiemachines en de faxstaking

31/01/2018

Traditiegetrouw organiseert de Orde van Vlaamse Balies een nieuwjaarsreceptie op de laatste maandag van januari. Dat zou een risico kunnen zijn, maar er was daar duidelijk geen sprake van receptiemoehheid. Met meer dan 500 ingeschrevenen was het druk in het Tervurens Koloniënpa-leis. Er werd uitgekeken naar de eerste nieuwjaarstoespraak van Edward Janssens, de voorzitter van de OVB. Hij was duidelijk: in tegenstelling tot wat sommigen met grote hardnekkigheid volhouden, is het niet zo dat er te veel advocaten zijn. Er zijn wel té veel advocaten die het beroep nog willen uitoefenen zoals 10 of 20 jaar geleden. Het fenomeen dat nu overal met het hippe modewoord "disruptie" wordt aangeduid, heeft ook de advocatuur bereikt.

Het was dan ook geen toeval dat de gastspreker op die receptie een ondernemer was die aandacht vroeg voor "cliëntgerichtheid als opportuniteit voor de ondernemende advocaat anno 2018". Zijn innovatieve benadering werd wat weggedrukt door kakelende receptiegangers, maar zij hadden ongelijk. De spreker hield de advocatuur een ontvullende spiegel voor. Advocaten moeten in hun handelen vertrekken van wat de cliënt verwacht en niet omgekeerd. Natuurlijk is er de eigenheid van de advocaat met specifieke kernwaarden (beroepsgeheim, onafhankelijkheid, par-tijdigheid en strenge regels om belangenconflicten te vermijden) die gelden bij de klassieke taken van de advocaat, maar ook de ethische deontologische principes (kiesheid, waardigheid, rechtschapenheid) die altijd en overal van toepassing zijn. Die kernwaarden en ethische beginselen staan echter niet in de weg dat de advocaat zijn optreden moet benaderen vanuit de wensen en behoeften van de cliënt. De spreker maakte de wat provocerende vergelijking tussen de advocaat en een moderne koffiemachine. Die machine staat dan niet symbool voor de plek waar roddels worden uitgewisseld. De spreker had het over hypermoderne machines, die de voorkeuren onthouden van de afnemer, tijdig berichten wanneer de koffie op is en misschien zelfs al automatisch en vooruitziend een nieuwe bestelling plaatsen. Een toestel dat ook weet of en hoeveel suiker er bij de koffie moet. Kortom, aan cliëntgerichte dienstverlening. Zou de ondernemer hebben willen aangeven dat veel advocaten zich beperken tot gewoon koffie zijn en hopen dat de rechtbanken zich tot de "machine" ontpoppen? Zonder machine is er geen koffie, maar zonder koffie is die machine doelloos.

Die kernwaarden en ethische beginselen staan echter niet in de weg dat de advocaat zijn optreden moet benaderen vanuit de wensen en behoeften van de cliënt.

Misschien bedoelde de ondernemer dat allemaal niet, maar ik moest er toch wat aan denken toen ik de brief las die de voorzitter van de Franstalige rechtbank van koophandel van Brussel recent